

KLJUČ ZA UPORABO UČBENIKA

naslov vsebinskega sklopa (poglavja)

naslov podpoglavja

IZBRANI GEOGRAFSKI PROBLEMI IN PROCESI PO DRŽAVAH

RUSIJA

Rusija je po površini največja država na svetu, saj se razteza kar preč 11 časovnih pasov. Naravno okolje se spreminja na zelo velike razdalje. Zlasti v Sibiriji so na voljo neizmerno naravna bogastva, ki jih bodo lahko izkoristile še prihodnje generacije. Rusija je kot največja nekdanja sovjetska zvezna republika dejanska naslednica SZ. Po odpravi državnega socializma se je soočila z dramatično družbeno in gospodarsko krizo. Po letu 2000 pa se je postopoma spet postavila na noge in si do določene mere povrnila položaj pomembne svetovne veličine.

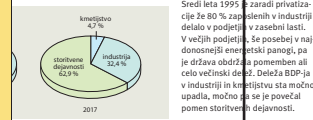
CELE GOSPODARSKE IN DRUŽBENE TRANZICIJE PO RAZPADU SZ

Prodaja vseh možnih izdelkov na ulici je v času tranzicije za mnoge pomenila skrajno edino možnost preživetja.

Prejete za tuja vlaganja, ki domači trg, predvsem zaradi zvečajočih se stroškov, niso mogli pritegniti. To stanje ni bilo spodbudno, kar je vodilo v zniževanje cen, ki jih je določili tujci. Zaradi tega so se življenjske razmere večine prebivalstva izrazito poslabšale.

Prvih letih močno upadla, saj sta se kupna moč prebivalstva in potrošnja zelo zmanjšali. Druga so svojo proizvodnjo bodisi zmanjšali ali preusmerili.

Struktura storitvenih dejavnosti leta 1991 in leta 2017

naslov tematskega sklopa

uvodna vprašanja za motivacijo

motivacijska slika

motivacijsko besedilo

VZHODNA EVROPA Z AZIJSKIM DELOM RUSIJE

- Na kaj najprej pomisliti (v naravnem in družbenem pogledu) ob imenu Vzhodna Evropa?
- Ali menite, da je azijski del Rusije bolj zanimivo obravnavati skupaj z ruskim evropskim delom? Bi bilo po vašem mnenju bolj prav, če bi ga obravnavali v okviru Azije?
- Ali so to izidi, da so ruskemu gospodarstvu obtežajo sovjetski delovi Rusije, utemeljite svoje mnenje?

Črpalniška naprava sredi močno opečenega tundre

Nafta in zemeljski plin sredi skrajno neprivzajnega naravnega okolja

Desetletisoč jezer, nelzerna prostranstva tajge in tundre, izjemno nizke temperature in zamrznjeno površje pozimi ter neprebrna močvirja in roji kornjarjev poteti – vse to je le kratak opis razmer, ki so za človeka vse prej kot znozne. Kljub temu je ravno Tjumska regija v vzhodni Sibiriji, v katero spadata tudi dve velikanski avtonomni okrožji na severu, daleč najpomembnejša energetska regija v Rusiji. Po letu 2000 je zabeležila eno največjih gospodarskih rasti v celotni državi. Vanjo so na veliko vlagali tuji investitorji. V regiji namreč načrtajo večino ruske nafte in zemeljskega plina.

Mesto Tjumen na jugu, ob transsibirski železnici, je upravno in gospodarsko središče regije, nafto in plin pa črpajo precej bolj na severu. Naftna črpalnišča so večinoma zgoščena v Hanti-Mansijskem, črpalnišča zemeljskega plina pa v Jamalo-Nenjskem avtonomnem okrožju, ki leži v še manj prijaznem tundrskem okolju na skrajnem severu. Okrožji, ki sta dobili ime po sibirskih staroselcih, so v zadnjih desetletjih preplavljeni delavci od drugod. Ker črpanje ter transport nafte in plina potekata v skrajno neugodnih razmerah, je njihovo delo zelo težko, po drugi strani pa so tudi zaslužki veliki. Na polotoku Jamal so zgradili tudi najsevernejše železo železnico na svetu.

VSEBINSKI SKLOPI

Naravnost obravnavane geografske enote
Družbeni okvir od carske Rusije do danes
Izbrani geografski problemi in procesi po posameznih državah

napoved vsebinskih sklopov

rubrika »Zanimivosti«

rubrika »Gremo še globlje«

poudarjeni pojmi

osnovno besedilo

V čem so posebnost islandskega vulkanizma?

Islandija je skoraj v celoti zgrajena iz temnih bazalтов in granitov. Večina od skoraj 30 aktivnih vulkanov leži na sredini otoka. Največji in najnevarnejši je Katla. Na otoku so poleg vulkanov tudi ledeniki, ki so posledica dejavnosti ledenikov. Ledeniki na Islandiji so posledica dejavnosti ledenikov, ki so posledica dejavnosti ledenikov.

Črna trikatnik, ki ga ni več

Razlike med zahodnim in vzhodnim delom so bile pred padcem berlinskega zidu več kot odlične tudi na področju okolja. Države v vzhodnem delu so pod pritiskom svetovne doktrine pospeševale predvsem razvoj industrije. Še posebej težke. Na nekaterih območjih, zlasti v delih Vzhodne Nemčije in Črne, so tovarne postajali tako nevarni, da so jih zaprli. V okoljskem pogledu je najbolj problematičen razvoj doživila Vzhodna Nemčija. Ker so želeli v vseh pogledih tekmovali z zahodno sosedo, so pokrajino Šafho na jugu spreminili v eno najbolj industrializiranih pokrajin na svetu. Ker potrebne energije niso mogli pridobivati z izkoriščanjem žrnega in rjavega premoga kot Zahodni Nemci, so se morali nasloniti na domači lignit, ki pa vsebuje veliko več žvepila. Zrak je zato postal strahovno onesvečen, kasele starih so dobile značilno rdečkasto barvo, kislil dež pa je pustil tudi v okoljskih požarih.

Do podobne okoljske katastrofe je prišlo tudi v sosednjih pokrajinah na severu Češke in Jugoiztoku Poljske. Okoli trimeje med Vzhodno Nemčijo, Češko in Poljsko je nastalo eno najbolj industrializiranih in okoljsko degradiranih območij v Evropi, ki so ga poimenovali Črna trikatnik. Zaradi vsega tega so se že leta 1991 izbrali okoljski ministri vseh treh vpletenih držav in skupaj s predstavniki EU začeli novo regionalni razvojni program črnega trikatnika. Z njim so proizvodnjo električne energije v termoelektrarnah prilagodili evropskim standardom, pri čemer so se osredotočili predvsem na emisije SO₂. Vsem državam vzhodnega dela Srednje Evrope je v desetletju 1990–2000 uspelo zmanjšati izpuste SO₂ za več kot 50%.

Zmanjšanje emisij žveplovega dioksida, dušikovih oksidov, amoniaka in prašnih delcev v Črni trikatnici v obdobju 1990–2017

Leto	Žveplovec (t)	dušikovi oksidi (t)	amoniak (t)	prašni delci (t)
1990	~1800	~1000	~500	~1000
2017	~800	~400	~200	~400

Še vedno opazno zaostajajo za zahodnimi sosedi. Eno od prioritet, s katero so se morale najprej spopasti, pa je bilo reševanje naravnosti katastrofalno nakopičenih okoljskih problemov. Še posebej na območju tako imenovanega črnega trikatnika. Ostale velike gospodarske in družbene spremembe, ki so se v vseh državah odvijale po letu 1990, si bomo ogledali pri pregledu izbranih geografskih problemov v vseh geografskih državah.

Črna trikatnik, ki ga ni več

Razlike med zahodnim in vzhodnim delom so bile pred padcem berlinskega zidu več kot odlične tudi na področju okolja. Države v vzhodnem delu so pod pritiskom svetovne doktrine pospeševale predvsem razvoj industrije. Še posebej težke. Na nekaterih območjih, zlasti v delih Vzhodne Nemčije in Črne, so tovarne postajali tako nevarni, da so jih zaprli. V okoljskem pogledu je najbolj problematičen razvoj doživila Vzhodna Nemčija. Ker so želeli v vseh pogledih tekmovali z zahodno sosedo, so pokrajino Šafho na jugu spreminili v eno najbolj industrializiranih pokrajin na svetu. Ker potrebne energije niso mogli pridobivati z izkoriščanjem žrnega in rjavega premoga kot Zahodni Nemci, so se morali nasloniti na domači lignit, ki pa vsebuje veliko več žvepila. Zrak je zato postal strahovno onesvečen, kasele starih so dobile značilno rdečkasto barvo, kislil dež pa je pustil tudi v okoljskih požarih.

Do podobne okoljske katastrofe je prišlo tudi v sosednjih pokrajinah na severu Češke in Jugoiztoku Poljske. Okoli trimeje med Vzhodno Nemčijo, Češko in Poljsko je nastalo eno najbolj industrializiranih in okoljsko degradiranih območij v Evropi, ki so ga poimenovali Črna trikatnik. Zaradi vsega tega so se že leta 1991 izbrali okoljski ministri vseh treh vpletenih držav in skupaj s predstavniki EU začeli novo regionalni razvojni program črnega trikatnika. Z njim so proizvodnjo električne energije v termoelektrarnah prilagodili evropskim standardom, pri čemer so se osredotočili predvsem na emisije SO₂. Vsem državam vzhodnega dela Srednje Evrope je v desetletju 1990–2000 uspelo zmanjšati izpuste SO₂ za več kot 50%.

Posledice nekdanjega umiranja gozdov v poljskem delu trikatnika

1. Katera od štirih naravnih zgradbenih enot je pristotna le v dveh državah Srednje Evrope?
2. Zakaj je stropa značilna za Madžarsko, ne pa npr. za severno Nemčijo?
3. Zakaj so lahko okoljski ministri treh držav učinkovito začeli program sanacije okolja črnega trikatnika že leta 1991, in ne že deset let prej?

rubrika »Primeri«

vprašanja za ponavljanje in utrjevanje